

ГНОСЕОЛОГІЧНЕ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «ГОСПОДАРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ» В УМОВАХ ДІЇ РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Швець С. Г.

Предметом даного дослідження стало саме розуміння поняття «господарської діяльності» її ознак змісту та особливостей здійснення під час дії режиму воєнного стану в Україні.

Окреслено актуальність теми наукового дослідження, яка полягає у створенні теоретичних основ для правового регулювання господарської діяльності під час військової агресії росії.

Метою роботи є проведення комплексного дослідження гносеологічного розуміння змісту поняття господарської діяльності під час дії режиму воєнного стану в Україні.

Завданнями дослідження є - здійснити детальний аналіз нормативних та наукових точок зору на категорію господарська діяльність під час дії режиму воєнного стану, з'ясувати особливості ведення господарської діяльності в умовах воєнного стану.

Були розглянуті норми законодавчих та підзаконних актів, в яких наводяться визначення поняття «господарська діяльність».

Проведено аналіз праць вітчизняних вчених з нормативного та наукового розуміння поняття «господарська діяльність», її ознак та змісту. Особлива увага була приділена науковим роботам, в яких розглядалася здійснення державними органами управління господарською діяльністю під час дії режиму воєнного стану.

Досліджено сутність і зміст організаційної та господарської діяльності, а також, виробничо-господарських відносин і господарських відносин безпосередньо в середині суб'єкта господарювання в особливий період життя держави.

Було доведено, що господарська діяльність під час дії адміністративного режиму воєнного стану, визначається умовами дії спеціального режиму господарювання, який реалізується органами державної влади, командуванням Збройних Сил України (далі - ЗСУ), військовим адміністраціям, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами і організаціями у період дії воєнного стану або воєнного часу, та частково у відбудовний період після закінчення військового конфлікту.

Ключові слова: гносеологічне розуміння, господарська діяльність відносини, з господарювання, особливий період, управління господарською діяльністю, мобілізаційні заходи, воєнний стан, воєнний час, відбудовний період, організаційно-господарські відносини, господарсько-виробничі відносини, внутрішньогосподарські відносини.

Shvets S. G. Epistemological definition of the concept of «economic activity» under the martial law regime in Ukraine

The subject of this study was the understanding of the concept of «economic activity» of its features of content and features of implementation under the conditions of the martial law regime in Ukraine.

The relevance of the topic of scientific research, which consists in creating theoretical foundations for the legal regulation of economic activity under the conditions of the military aggression of Russia, is outlined.

The purpose of the work is to conduct a comprehensive study of the epistemological understanding of the content of the concept of economic activity under the conditions of the martial law regime in Ukraine.

The objectives of the study are to carry out a detailed analysis of the normative and scientific points of view on the category of economic activity under the conditions of the martial law regime, to find out the features of conducting economic activity under martial law.

The norms of legislative and regulatory acts were considered, which provide definitions of the concept of «economic activity».

The works of domestic scientists on the normative and scientific understanding of the concept of «economic activity», its features and content were analyzed. Special attention was paid to scientific works that examined the implementation of economic activity management by state bodies during the martial law regime.

The essence and content of organizational-economic, economic-production, and intra-economic relations in a special period of the state's life were revealed.

It was proven that economic activity during the administrative regime of martial law is a separate

special regime of management carried out by state authorities, military command, military administrations, local self-government bodies, enterprises, institutions and organizations during the period of martial law or wartime, and partially during the reconstruction period after the end of hostilities.

Key words: *epistemological understanding, economic activity, economic relations, special period, management of economic activity, mobilization measures, martial law, wartime, reconstruction period, organizational-economic relations, economic-production relations, intra-economic relations.*

Постановка проблеми. Основоположною функцією держави є економічна функція, в основі якої знаходиться господарська діяльність та її складові частини державний і приватний сектор економіки та належне адміністрування ними з боку публічних інституцій.

Сталий розвиток національної економіки, її ефективність та спроможність забезпечити обороноздатність держави залежить від сукупності внутрішніх і зовнішніх факторів, проте основними із них можна вважати ефективність роботи господарського сектору, його фінансову стійкість та можливість підтримки рентабельності та конкурентоздатності в умовах непередбачуваних кризових явищ, розв'язання яких, у більшості випадків, забезпечуються регулюючим впливом законодавства та правозастосовною практикою у сфері господарських відносин [1, с. 150].

Предметом нашого дослідження є саме розуміння поняття «господарської діяльності» та особливостей її здійснення умовах дії режиму воєнного стану. Тому вважаємо за необхідне розпочати тему дослідження із з'ясування значення змісту поняття «господарська діяльність», адже саме це надасть змогу змістовно зрозуміти її сутність та структурні складові.

Ст. 5 «Господарського кодексу України» формулює нормативне розуміння господарської діяльності, зазначаючи у диспозиції, що «правовий господарський порядок в Україні формується на основі оптимального поєднання ринкового саморегулювання економічних відносин суб'єктів господарювання та державного регулювання макроекономічних процесів, виходячи з конституційної вимоги відповідальності держави перед людиною за свою діяльність та визначення України як суверенної і незалежної, демократичної, соціальної, правової держави» [2].

З початком військової агресії російської федерації в Україні відбулися докорінні зміни у функціонуванні економіки та роботі учасників

господарських відносин, в наслідок військових дій була частково зупинена звичайна робота підприємств виробничого комплексу, транспортних підприємств та фінансових установ, які опинились скрутних економічних умовах, а окремі на межі виживання.

Військова агресія росії викликала нагальну необхідність запровадження змін в здійсненні адміністрування у всіх сферах життєдіяльності суспільства, зокрема, і в господарській діяльності та стала підставою для введення з 24 лютого 2022 року особливого адміністративного режиму - режиму воєнного стану [3].

Головним напрямом правових, організаційних, міжнародних та військових зусиль держави стали захист суверенітету, територіальної цілісності та незалежності України в умовах організації спротиву військовій агресії.

Актуальність теми наукового дослідження полягає у визначенні теоретичних засад здійснення господарської діяльності умовах дії режиму воєнного стану в Україні створенні умов для їх застосування в процесі правового регулювання господарською діяльністю.

Стан дослідження проблеми. Проблеми економічної діяльності держави в спеціальних умовах дії адміністративних режимів надзвичайного або воєнного стану донедавна, не були предметом дослідження широкого кола вітчизняних науковців, оскільки з такими проблемами сфера господарської діяльності України зіштовхнулася вперше.

В останні роки, вивчення особливостей господарської діяльності в умовах військової агресії росії та дії режиму воєнного стану стало предметом досліджень у працях низки вітчизняних науковців. Так питання діяльності державних інституцій в умовах дії режиму воєнного стану були розглянуті в праці В. П. Якобчука «Ефективність державного антикризового менеджменту в умовах воєнного часу» [4] та в дослідженні Г.В. Жосан, Н.В. Кириченко «Менеджмент персоналу в умовах пост пандемії та воєнного стану в Україні» [5].

Теоретичні питання поняття «господарського права» його ознак та характеристика змісту складових частин знайшла своє відображення в роботах: С. І. Бевза «Співвідношення понять «організаційно-господарські відносини» та «державне регулювання господарської діяльності» [6]; О. В. Бринцева «До питання про визначення поняття господарської діяльності» [7]; В. В. Кочина «Види господарської діяльності юридичних осіб: проблеми теорії та практики» [8].

Питання правового регулювання господарської діяльності та господарських відносин в особливий період розглядалися у працях: Р. В. Кобко «Особливості здійснення підприємницької діяльності в умовах воєнного стану» [9]; М. М. Прохоренка «Правове регулювання господарської діяльності та господарських відносин в особливий період» [10]; О. О. Чупріна «Особливості господарювання в умовах воєнного часу: законодавство та правозастосовча діяльність» [11] та інших.

Мета і завдання дослідження. Метою роботи є проведення комплексного дослідження гносеологічного розуміння змісту поняття господарської діяльності в умовах дії режиму воєнного стану в Україні.

Завданнями дослідження є: здійснити детальний аналіз нормативних та наукових точок зору на категорію господарська діяльність в умовах дії режиму воєнного стану, з'ясувати особливості ведення господарської діяльності в процесі організації спротиву військовій агресії росії.

Наукова новизна дослідження. В роботі було проаналізовано сутність нормативного тлумачення визначення «господарська діяльність» та погляди науковців на її розуміння. Визначено ознаки та складові частини поняття «господарська діяльність». Досліджено особливості здійснення господарської діяльності в Україні умовах дії режиму воєнного стану. Надано авторське визначення поняття господарської діяльності в Україні умовах дії режиму воєнного стану.

Виклад основного матеріалу. Категорія «господарська діяльність» без сумніву є ключовим поняттям як господарського так і адміністративного права і складає основоположну категорією механізму правового регулювання економічними відносинами та адміністрування господарською діяльністю.

Зміст цього поняття розглядався у працях багатьох вітчизняних науковців: О.В. Бринцева, Г. Л. Знаменського, В.В. Лаптева, В.К. Мамутова, В.С. Щербини та багатьох інших. Такий інтерес був обумовлений тим, що за допомогою цієї наукової категорії визначається зміст і сутність правового врегулювання адміністративно-господарських відносин. А також тому, що теоретичні засади публічного управління та адміністрування економікою будуються на розумінні змісту категорії «господарська діяльність».

Однак, на нашу думку, визначення цього поняття у нормативних документах потребує подальшого проведення теоретичних досліджень, особливо з урахування сучасних реалій в умовах дії режиму воєнного стану.

Слід погодитися з точкою зору О. В. Бринцева, що не треба сприймати визначення термінологічних понять, як головну мету змісту нормативних актів. Він стверджує, що визначення сформульоване законодавцем у правовій нормі не може достатньо повно розкрити його зміст. Разом з тим, на його думку, сформульоване визначення поняття дозволяє виділити його сутність, запобігти змішуванню понять, плутанині в міркуваннях, в правовому регулюванні. І в цьому полягає цінність визначень в теорії права та практичній юридичній роботі [7, с. 64].

Діюче національне законодавство пропонує чотири різних за змістом визначень цього поняття, ще декілька визначень надаються у підзаконних нормативних актах.

Вперше визначення господарської діяльності було надане в Законі України «Про зовнішньоекономічну діяльність» де під ним пропонувалося розуміти «господарську діяльність - як будь-яку діяльність, в тому числі підприємницьку, пов'язану з виробництвом і обміном матеріальних та нематеріальних благ, що виступають у формі товару» [12].

Ще одне визначення було сформульоване у Законі України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» (дія якого була припинена з 28.06.2015 року): «господарська діяльність - це будь-яка діяльність, у тому числі підприємницька, юридичних осіб, а також фізичних осіб - підприємців, пов'язана з виробництвом (виготовленням) продукції, торгівлею, наданням послуг, виконанням робіт» [13].

Господарський кодекс України (далі - ГКУ) у ст. 3 під господарською діяльністю пропонує розуміти «діяльність суб'єктів господарювання у сфері суспільного виробництва, спрямована на виготовлення та реалізацію продукції, виконання робіт чи надання послуг вартісного характеру, що мають цінову визначеність» [2].

Подібне за змістом визначення, надається в Податковому кодексі України (далі - ПКУ): де «господарська діяльність - це діяльність особи, що пов'язана з виробництвом (виготовленням) та/або реалізацією товарів, виконанням робіт, наданням послуг, спрямована на отримання доходу і проводиться такою особою самостійно та/або через свої відокремлені підрозділи, а також через будь-яку іншу особу, що діє на користь першої особи, зокрема за договорами комісії, доручення та агентськими договорами» [14].

При наявності такої великої кількості різноманітних поглядів законодавця на основоположну

правничу категорію в процесі правозастосування важко забезпечити єдине сприймання та розуміння її змісту у суб'єктів господарювання, представників публічних адміністрацій, правників і інших учасників господарських відносин.

Важливе місце в розумінні категорії «господарська діяльність» займає характеристика змісту її ознак та складових частин. До ознак господарської діяльності прийнято відносити наступні складові: 1) господарчу діяльність суб'єктів. Диспозиція п. 1 ст. 55 ГКУ визначає «суб'єктами господарювання учасників господарських відносин, які здійснюють господарську діяльність, реалізуючи господарську компетенцію (сукупність господарських прав та обов'язків), мають відокремлене майно і несуть відповідальність за своїми зобов'язаннями в межах цього майна, крім випадків, передбачених законодавством» [2].

2) Економічну сферу здійснення господарської діяльності, яка уявляє собою особливу сферу суспільного виробництва, пов'язану з виготовленням продукції або наданням послуг, за умови коли вони здійснюються не для власних потреб виробника, а для задоволення потреб інших учасників господарських відносин;

3) господарську діяльність з виготовлення або реалізації товарів, виконання робіт чи надання послуг здійснюється комерційною метою - отриманням прибутку;

4) цінову визначеність у грошовому виразі, господарська діяльність повинна мати вартісний характер оскільки її результати реалізуються за плату і функціонують як товар.

О.В. Бринцев пропонує поділити ознаки господарської діяльності на загальні та додаткові. До першої групи він відносить предмет діяльності (виробництво та реалізацію продукції, виконання робіт, надання послуг), а до другої - економічну сферу здійснення діяльності, а саме - суспільне виробництво.

Інші перераховані ознаки, на його погляд, мають додатковий характер вони доповнюють зміст загальних ознак господарської діяльності. До них можна віднести: мету, що полягає в задоволення потреб споживачів; оплатній (вартісний) характер результатів діяльності; здійснення діяльності на професійних засадах; наявність спеціального суб'єкту господарювання; поєднання приватних інтересів виробника в отримання прибутку та публічних інтересів; майновий характер відносин; наявність юридичної відповідальності за власні дії у сфері господарської діяльності [7, с. 65].

Наступним питанням, що потребує свого висвітлення є розкриття механізму регулюючого впливу держави господарські відносини.

Ми погоджуємося з думкою С. І. Бевз, що державний вплив на сферу господарської діяльності передбачає регулюючі організаційно - правові заходи публічних інституцій держави на діяльність суб'єктів господарювання [6, с. 135].

Ч. 2 ст. 12 ГКУ відносить до них: «державне замовлення; ліцензування, патентування і квотування; технічне регулювання; застосування нормативів та лімітів; регулювання цін і тарифів; надання інвестиційних, податкових та інших пільг; надання дотацій, компенсацій, цільових інновацій та субсидій.

У нормі Кодексу зазначається, що обмеження щодо здійснення підприємницької діяльності, а також перелік видів діяльності, в яких забороняється підприємництво, встановлюються Конституцією України та законом» (ч. 4 ст. 12) [2].

Ст. 4 ГКУ встановлює розмежування відносин у сфері господарювання з іншими видами відносин і визначає в абзаці 6 ч.1 цієї статті, що зі сфери господарських відносин виключені «адміністративні та інші відносини управління за участі суб'єктів господарювання, в яких орган державної влади або місцевого самоврядування не є суб'єктом, наділеним господарською компетенцією, і безпосередньо не здійснює організаційно-господарських повноважень щодо суб'єкта господарювання». І в такий спосіб гарантується незалежність суб'єкта господарювання від втручання органів публічної влади в виробничий процес.

Однак відповідно до ст. 1 ГКУ, в якій визначається предмет регулювання зазначається, що «Кодекс регулює господарські відносини, що виникають у процесі організації та здійснення господарської діяльності між суб'єктами господарювання, а також між цими суб'єктами та іншими учасниками відносин у сфері господарювання» [2]. З наведеного можна припустити, що до інших учасників відносин у сфері господарювання належать і органи публічної влади.

Ст. 3 ГКУ встановлює нормативне розуміння господарської діяльності та господарських відносин. У ч. 4 цієї статті значиться, що сферу господарських відносин становлять господарсько - виробничі, організаційно - господарські та внутрішньогосподарські відносини. В ч. 5 роз'яснюється, що господарсько-виробничими є майнові та інші відносини, що виникають між суб'єктами господарювання при безпосередньому здійсненні господарської діяльності.

В ч. 6 під організаційно-господарськими відносинами пропонується розуміти відносини, що складаються між суб'єктами господарювання та суб'єктами організаційно-господарських повноважень у процесі управління господарською діяльністю. За змістом ч. 7 ст. 3 внутрішньогосподарськими є відносини, що складаються між структурними підрозділами суб'єкта господарювання, та відносини суб'єкта господарювання з його структурними підрозділами [2].

З наведеного можна узагальнити, що за суб'єктом складом учасників відносини з державного регулювання господарської діяльності мають певну особливість, оскільки, одним з суб'єктів в них може виступати орган публічної влади. Наведене дозволяє віднести ці відносини до організаційно-господарських, а органи публічної влади до суб'єктів наділених організаційно-господарськими повноваженнями.

За твердженням С. І. Бевза, «управління» в розумінні здійснення господарської діяльності має сприйматися як менеджмент певного суб'єкта господарювання (процес управління організацією), який включає планування, організацію, мотивацію та контроль, що спрямовані на досягнення мети - виготовлення та реалізацію продукції, виконання робіт чи надання послуг вартісного характеру, що мають цінову визначеність [6, с. 136].

З початком 24 лютого 2024 року військової агресії росії проти України Указом Президента України на її території був запроваджений адміністративний режим воєнного стану [3].

Після запровадження воєнного стану всій території України учасники фінансового та виробничого сектору були вимушені прилаштовуватися до нових реалій, а держава - реалізовувати свої функції в обмежених умовах воєнного часу. Порядок здійснення господарської діяльності в умовах воєнного стану був закріплений в ст. 417 ГКУ [2].

Не зважаючи на широке коло наукових досліджень з питань дії спеціальних режимів господарювання, сьогодні під час дії режиму воєнного стану ця тема набуває актуальності в аспекті визначення особливостей здійснення господарської діяльності за нових обставин і ролі державних інституцій у процесі її адміністрування.

Ст. 1 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» надає наступне визначення воєнного стану «це особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання

відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень» [15].

В межах встановлених законом обмежень формується спеціальний правовий режим господарської діяльності, його основні положення визначаються у нормах Законів України «Про правовий режим воєнного стану» [15], «Про оборону України» [16], Постанови Кабінету Міністрів «Деякі питання забезпечення провадження господарської діяльності в умовах воєнного стану» [17] та деяких інших.

Оскільки спеціальний правовий режим господарської діяльності запроваджується в особливий період життя країни то є необхідність визначення його нормативного розуміння. Абзац 12 ст. 1 Закону України «Про оборону України» надає наступне тлумачення поняття «особливий період» - це період, що настає з моменту оголошення рішення про мобілізацію (крім цільової) або доведення його до виконавців стосовно прихованої мобілізації чи з моменту введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях та охоплює час мобілізації, воєнний час і частково відбудовний період після закінчення воєнних дій» [16].

В. І. Ляшенко пропонує спеціальний режим господарювання визначати як «правовий режим, що визначає особливий порядок організації і здійснення господарської діяльності на певній території, у певній галузі економіки, який відрізняється від загального режиму господарської діяльності, передбаченого законодавством та запроваджується державою у певних цілях для забезпечення розумного поєднання публічних та приватних інтересів шляхом встановлення обмежень або заохочень для суб'єктів господарювання» [18, с. 5].

За твердженням іншого науковця О. С. Олійника господарська діяльність в умовах спеціального режиму господарювання визначається загальним законодавством з урахуванням особливостей, встановлених нормами спеціального законодавства. На його думку, встановлення спеціального режиму господарювання дає можливість досягти

більшій ефективності дії норм права на тих територіях або галузях економіки, де загальних норм права для цього недостатньо [19, с. 146].

З проведеного аналізу та узагальнення наведених думок вчених можна визначити особливі ознаки, що властиві спеціальному режиму господарської діяльності. До них слід віднести: 1) наявність обставин для запровадження спеціального режиму господарювання; 2) застосування спеціальної процедури його введення державою; 3) впровадження спеціальних норм адміністративного та господарського права для забезпечення реалізації цілей введення спеціального режиму господарювання.

Дослідження змісту праць науковців та положень нормативних актів, дозволяє зробити висновок, що в джерелах одночасно має місце вживання споріднених термінів «воєнний стан» та «воєнний час», які на нашу думку, треба розмежовувати за змістом. Тому ми підтримуємо позицію М. М. Прохоренко, за якою воєнний стан в деякій мірі охоплюється воєнним часом, а особливий період, включає в себе воєнний час, який настає в державі з моменту введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях [10, с. 154].

М. І. Карпенко уточнює, що воєнний час є складовим елементом особливого періоду, однак на відміну від воєнного стану, може мати місце лише при фактичному початку воєнних дій [20, с. 91].

З наведених думок науковців можна зробити висновок, що, особливий період є складовою «режиму воєнного стану», який вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, або «воєнного часу» за умови фактичного застосування Збройних Сил України (далі - ЗСУ) у бойових діях.

В процесі здійснення державою адміністрування господарською діяльністю в особливий період відбувається реалізація широкого переліку заходів організаційно - господарського, господарсько - виробничого, внутрішньогосподарського характеру.

За твердженням М. М. Прохоренко до організаційно-господарських заходів органів державної влади та органів місцевого самоврядування під час дії режиму воєнного стану можна віднести: 1) видання Указів Президентом України щодо: визначення порядку оголошення мобілізації; про загальну або часткову мобілізацію та про демобілізацію; встановлення режимів роботи органів державної влади, інших державних органів під час мобілізації та у воєнний час та інше; 2) прийняття Постанов Верховною Радою України щодо

затвердження указів Президента України про введення воєнного стану та загальну або часткову мобілізацію; 3) діяльність Кабінету Міністрів України щодо розроблення проектів актів, які мають бути введені в дію під час мобілізації та у воєнний час; з визначення порядку управління національною економікою України та заходів із забезпечення її функціонування в особливий період; з визначення і затвердження основних показників мобілізаційного плану національної економіки та мобілізаційні завдання (замовлення) центральним і місцевим органам виконавчої влади, іншим державним органам, на особливий період; з визначення порядку укладання договорів (контрактів) на виконання підприємствами, установами і організаціями мобілізаційних завдань (замовлень), зокрема на поставку матеріально-технічних ресурсів, виконання робіт та надання послуг, у тому числі щодо поставки готової продукції, забезпечення виконання зазначених завдань (замовлень) матеріально-технічними ресурсами, а також щодо їх фінансування; з визначення і затвердження лімітів та норм безоплатного залучення, вилучення та примусового відчуження транспортних засобів і техніки на період мобілізації та у воєнний час та інше; 4) дії місцевих органів виконавчої влади щодо: планування, організації і контролю мобілізаційної підготовки на території відповідних адміністративно-територіальних одиниць та переведення їх економіки на функціонування в умовах особливого періоду; забезпечення виконання підприємствами, установами і організаціями, які знаходяться на території відповідних адміністративно-територіальних одиниць, мобілізаційних завдань (замовлень) та інше [10, с. 155].

До господарсько-виробничих заходів підприємств, установ і організацій під час дії воєнного стану норми розділу IV Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» включають: «заходи щодо переведення виробництва (діяльності) на функціонування в умовах особливого періоду; надання будівель, споруд, транспортних та інших матеріально-технічних засобів підприємствам ЗСУ, іншим військовим формуванням з наступним відшкодуванням їх вартості в порядку, встановленому законом; укладання договорів (контрактів) підприємствами, установами і організаціями, які є виконавцями мобілізаційних завдань (замовлень) з виробництва продукції з підприємствами, установами і організаціями - виробниками (співвиконавцями) комплектуючих виробів, постачальниками матеріально-технічних засобів, сировини та інші.

До внутрішньогосподарських заходів відносяться: планування і здійснення заходів щодо розробки мобілізаційних планів та підготовки до виконання покладених на них мобілізаційних завдань (замовлень) і забезпечувати поставку продукції згідно з укладеними договорами (контрактами) та надання звітів з цих питань відповідним органам виконавчої влади, іншим державним органам та органам місцевого самоврядування, які є замовниками мобілізаційних завдань (замовлень); забезпечення в разі мобілізації доставки техніки на збірні пункти та у військові частини згідно з мобілізаційними завданнями (замовленнями); створення та утримання мобілізаційних потужностей, створення і зберігання мобілізаційних резервів матеріально-технічних і сировинних ресурсів згідно з мобілізаційними завданнями (замовленнями); бронювання військово зобов'язаних на період мобілізації та на воєнний час і надання звітності із цих питань відповідним органам державної влади, іншим державним органам та органам місцевого самоврядування в установленому порядку» [21] та інше.

Також до внутрішньогосподарських заходів забезпечення правового режиму воєнного стану відповідно до п. 11 ст. 8 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» належать заходи щодо: «регулювання роботи підприємств телекомунікацій, поліграфічних підприємств, видавництв, телерадіоорганізацій, телерадіоцентрів та інших підприємств, установ, організацій і закладів культури та засобів масової інформації, а також використання місцевих радіостанцій, телевізійних центрів та друкарень для військових потреб і проведення роз'яснювальної роботи серед військ і населення; усунення з посад керівників підприємств, установ та організацій за неналежне виконання ними визначених обов'язків та призначення виконавців обов'язків керівників зазначених підприємств, установ та організацій» [15].

Виходячи з наведеного можна запропонувати власне визначення господарської діяльності під час дії адміністративного режиму воєнного стану, як окремий спеціальний режим господарювання, що проводиться органами державної влади, військовим командуванням, військовим адміністраціям, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами і організаціями у період дії воєнного стану та частково у відбудовний період після закінчення військового конфлікту.

Висновки. У ході проведеного дослідження гносеологічного змісту поняття «господарська діяльність» та особливостей господарських

відносин в особливий період, було визначено, що господарська діяльність під час дії адміністративного режиму воєнного стану, є окремим спеціальним режимом господарювання оскільки: 1) запроваджується для досягнення визначеної мети - забезпечення реалізації заходів режиму воєнного стану; 2) здійснюється за умов дії особливого періоду - під час мобілізації (крім цільової) та частково у відбудовний період після закінчення воєнних дій; 3) реалізується за допомогою спеціальних норм права, які містяться в Конституції та законодавчих актах.

До сфери господарських відносин в період дії режиму воєнного стану входять: 1) організаційно-господарські відносини діяльності органів державної влади, військового командування, військових адміністрацій, правоохоронних органів щодо належного запровадження та подальшої реалізації заходів особливого періоду; 2) господарсько-виробничі відносини у сфері роботи підприємств, установ та організацій з урахуваннями нормативно закріплених обмежень з цієї діяльності; 3) внутрішньогосподарські відносини у період дії режиму воєнного стану та частково у відбудовний період після його завершення.

Література

1. Щербина В. С. Господарське право: підручник. 6-те вид., перероб. і допов. К.: Юрінком Інтер, 2013. 640 с.
2. Господарський кодекс України : Кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV: станом на 8 жовт. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> (дата звернення: 07.03.2025).
3. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24 лютого 2022 р. № 64/2022. База даних «Законодавство України». URL: (дата звернення: 07.03.2025).
4. Ефективність державного антикризового менеджменту в умовах воєнного часу / В. П. Якобчук та ін. *Derzhavne upravlinnya udoskonalennya ta rozvytok*. 2022. № 12. URL: <https://doi.org/10.32702/2307-2156.2022.12.8> (дата звернення: 07.03.2025).
5. Жосан Г.В., Кириченко Н.В. Менеджмент персоналу в умовах пост пандемії та воєнного стану в Україні. *Таврійський науковий вісник. Серія Економіка*. 2022. Вип. 12. С. 48-54. URL: <http://tnveconom.ksauniv.ks.ua/index.php/journal/article/view/245>. (дата звернення: 07.03.2025).
6. Бевз С. І. Співвідношення понять «організаційно-господарські відносини» та «державне регулювання господарської діяльності». *Вісник НТУУ, «КПІ». Політологія. Соціологія. Право*.

Випуск 3/4 2015. С. 133-137. URL: (дата звернення: 07.03.2025).

7. Бринцев О.В. До питання про визначення поняття господарської діяльності. *Вісник господарського судочинства*. № 6. 2013. С. 63-66. URL: (дата звернення: 07.03.2025).

8. Кочин В. В. Види господарської діяльності юридичних осіб: проблеми теорії та практики. *Юридичний вісник* 2016. №1 (38). С. 139-144. URL: (дата звернення: 07.03.2025).

9. Кобко Р.В. Особливості здійснення підприємницької діяльності в умовах воєнного стану. *Юридичний бюлетень*. Випуск 30. 2023. С. 27-34. URL: <http://lawbulletin.oduvs.od.ua/archive/2023/30/3.pdf> (дата звернення: 07.03.2025).

10. Прохоренко М. М. Правове регулювання господарської діяльності та господарських відносин в особливий період. *Юридичний вісник*. 2016. № 2 (39). С. 151-161. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npnauc_2016_2_26. (дата звернення: 07.03.2025).

11. Чупрін О.О. Особливості господарювання в умовах воєнного часу: законодавство та правозастосовча діяльність. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 12. С. 167-169. URL: http://lsei.org.ua/12_2023/41.pdf. (дата звернення: 07.03.2025).

12. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16 квітня 1991 № 959-XII. *Голос України*. 1991. №112. (Втрата чинності з 28.06.2015 р.).

13. Про ліцензування певних видів господарської діяльності: Закон України від 01.06.2000 № 1775-III. *Офіційний вісник України*. 2000. № 27. - ст. 1109

14. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010р. №2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення: 12.03.2025).

15. Про оборону України: Закон України від 6 грудня 1991 року № 1932-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12#Text> (дата звернення: 12.03.2025).

16. Про правовий режим воєнного стану: Закон України. *Відомості Верховної Ради*. 2015. № 28. ст. 250. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення: 12.03.2025).

17. Деякі питання забезпечення провадження підприємницької діяльності в умовах воєнного стану: Постанова Кабінету Міністрів України від 18.03.2022 року № 314. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/314-2022%D0%BF#Text> (дата звернення: 14.02.2025).

18. Ляшенко В. І. Фінансово - регуляторні режими стимулювання економічного розвитку: введення в економічну режимологію: монографія Донецьк, 2012. 370 с.

19. Олійник О. С. Поняття та особливості спеціального правового режиму в сучасних умовах господарювання. Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України. Вип. XXVI: зб. наук. Статей. Прикарпатський нац. університет ім. В. Стефаника. Івано-Франківськ, 2011. 320 с.

20. Карпенко М. І. Окремі питання юридичної відповідальності суб'єктів військових правопорушень. *Юридична наука*. К., 2015. № 8. С. 88-98.

21. Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію: Закон України від 21 жовтня 1993 р. № 3543-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 44. Ст. 416. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3543-12#Text> (дата звернення: 12.03.2025).

Швець С. Г.,
аспірант кафедри адміністративної
діяльності поліції
Одеського державного університету
внутрішніх справ